



ภาพ: การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสร้างงานหัตถกรรมจักสาน ภายในชุมชนจักสานบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง
ที่มา: วุฒิชัย วิธาทานัง

การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม ชุมชนบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง

The Design of Creative Basketry Handicraft Products with
Participation from in Bang Chao Cha Community,
Ang Thong Province

วุฒิชัย วิธาทานัง¹

Wuttichai Withatanang

E-mail: Wutti_jin@hotmail.com

Received: April 12, 2022

Revised: June 24, 2022

Accepted: June 27, 2022

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
Assistant Professor, Dr. Department of Industrial Product Design, Faculty of Industrial Technology,
Walaya-Alongkorn Rajabhat University under The Royal Patronage.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน 2) เพื่อออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ และ 3) เพื่อเผยแพร่ผลงานการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ผลงาน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยกำหนดพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนจักสาน หมู่บ้านบางเจ้าฉ่า ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอบัวทอง จังหวัดอ่างทอง มีลักษณะการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานชุมชนบางเจ้าฉ่าในปัจจุบัน มีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นและมีคุณค่าในด้านลวดลายจักสานที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเองหลายแบบ ใช้วัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่นในการสร้าง การจักสานมีความละเอียดและมีความประณีต สวยงาม รูปแบบมีลวดลายแปลกใหม่และมีการตกแต่งด้วยสีที่หลากหลาย รูปแบบผลิตภัณฑ์มีลักษณะของประโยชน์ใช้สอยที่สอดคล้องกับวิถียุคใหม่และยังคงไว้ซึ่งแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบเดิมในการสร้างประสานกับอุดมคติความเชื่อในวิถีชุมชนในการกำหนดแนวคิดสร้างสรรค์ผลงาน โดยผลการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ จำนวน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งโต๊ะ และผลิตภัณฑ์สำหรับการนั่ง มีผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D. = 0.59$) การเผยแพร่ผลงานต่อสาธารณชน พบว่า ได้รับความรู้และความเข้าใจ มีความประทับใจต่องานจักสาน เล็งเห็นคุณค่างานจักสาน สร้างแรงบันดาลใจในการต่อยอดทางความรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่องานหัตถกรรมจักสาน มีผลการประเมินในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D. = 0.56$)

คำสำคัญ: หัตถกรรม จักสาน สร้างสรรค์ มีส่วนร่วม บางเจ้าฉ่า

Abstract

This research was a participative design of creative basketry handicraft products. The objectives of this study were 1) to investigate the model of basketry handicraft products, 2) to design creative models

of creative basketry handicraft products, and 3) to disseminate the design of creative basketry handicraft products and measure satisfaction with the dissemination. The research used a community-based participatory action research. The research area was basketry community, Bang Chao Cha Village, Bang Chao Cha Sub-district, Pho Thong District, Ang Thong Province. The research characteristics were divided into two parts: qualitative research and quantitative research. The results of the research revealed that the current Bang Chao Cha community basketry handicraft products had distinctive characteristics and were valuable in many types of hand-made basketry patterns. Local natural materials were used to create the products. The basketry was delicate, refined, and beautiful. The patterns were exotic and were decorated with a variety of colors. The products had a functional character that was consistent with the modern way of life and retained the original local wisdom concept in creating them in harmony with the ideals and beliefs of the community in formulating creative ideas. The design results of 3 new creative basketry handicraft products included floor lamp products, table lamp products, and sitting products. Overall assessment result by experts was at a high level ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.59). Regarding the dissemination of works to the public, it was found that people gained knowledge and understanding, had an impression of basketry, saw the value of basketry, created inspiration for further knowledge, and had a positive attitude towards basketry handicrafts. The overall assessment result was at a high level ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = 0.56).

Keywords: handicraft, basketry, creative, participation, Bang Chao Cha community

บทนำ

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน ถือได้ว่าเป็นผลงานทางด้านศิลปหัตถกรรมอีกแขนง ที่เป็นผลงานแบบรูปธรรมที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยเก่าแบบดั้งเดิมในการสร้าง อันสะท้อนถึงกระบวนการทางความคิดในการออกแบบสร้างสรรค์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญและเกิดขึ้นโดย “ชาวบ้าน” หรือ “ประชาชน” หรือ “ศิลปินพื้นบ้าน” เป็นผู้สร้างสรรค์ งานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานนั้นมีทั้งคุณค่าที่ได้จากประโยชน์ใช้สอย (Functional Value) ใช้ในการดำรงชีวิต การอุปโภคบริโภค การประกอบอาชีพและกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อและชนบประเพณี รวมทั้งคุณค่าทางความงามและศิลปะ (Aesthetic Value & Artistic Value) อันเกิดจากรูปทรง โครงสร้าง และลวดลาย ความประณีต ความละเอียดอ่อน เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ด้านศิลปะประกอบกันให้เป็นรูปทรง โครงสร้างและลวดลายที่เหมาะสมลงตัวมีความงามที่เรียบง่าย (Kawkamsue, 2019) งานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานจึงเป็นงานจากภูมิปัญญาพื้นบ้านภายในท้องถิ่น ที่เกิดจากสัญญาณในการเอาชีวิตรอดของมนุษย์ ด้วยการคิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงความต้องการของชุมชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมร่วมกัน จึงอาจได้รับความบันดาลใจมาจากหลายสิ่ง เช่น วัฒนธรรมแห่งความเชื่อของชาวบ้านที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ งานหัตถกรรมจักสานเป็นการใช้ทักษะเฉพาะตัว ผสานกับความรู้สึกรักคิด จินตนาการ ความงดงาม ที่แฝงด้วยภูมิปัญญา ปรัชญาและค่านิยม มีการสืบทอดต่อกันมาอย่างชาญฉลาดจนมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แต่รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานแต่ละท้องถิ่นนั้น ย่อมมีรูปแบบอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งการสร้าง รูปแบบ ลวดลายและแนวคิด ด้วยเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ความเชื่อชนบประเพณี วิถีชีวิตของแต่ละชุมชน ลักษณะการใช้สอยเฉพาะถิ่น การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นและคตินิยมของชุมชนหรือกลุ่มชน (Leesuwan, 2010) ถึงแม้การสร้างสรรค์หัตถกรรมจักสานแต่ละพื้นที่ท้องถิ่นอาจมีความแตกต่างกัน แต่มีบางอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายในการสานจะมีข้อจำกัดอยู่ไม่มากนัก ในความจำกัดของลวดลายนี้ ทำให้รูปทรงของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันไปด้วย และการเลือกใช้วัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น มีการคิดรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน แฝงไปด้วยอุดมคติ ความเชื่อทางภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ผสมผสานความเป็นศิลปะที่ยังคงไว้ถึงความงดงามแบบหัตถกรรมพื้นบ้าน ทำให้เกิดเป็นผลงานที่สมบูรณ์แบบ

ปัจจุบันผลงานหัตถกรรมจักสาน มีการสร้างสรรค์และเผยแพร่กันอย่างกว้างขวางแทบทุกภูมิภาคทั่วไป ชุมชนบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง จึงถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีการสร้างงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเป็นที่ยอมรับอันลือชื่อที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ชุมชนบางเจ้าฉ่าพื้นที่แห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านแห่งงานจักสานที่ยังคงมีการสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมจนถึงปัจจุบัน ส่วนมากจะเป็นฝีมือของชาวบ้านแทบทุกครัวเรือน เรื่องราวของภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า จึงเป็นงานฝีมือพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา จากในอดีตชุมชนบางเจ้าฉ่าแห่งนี้ได้ทำการจักสานเป็นผลิตภัณฑ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ประกอบการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ผลิตภัณฑ์จักสานที่ใช้เป็นภาชนะ ได้แก่ กระบุง กระจาด ผลิตภัณฑ์จักสานที่ใช้เป็นเครื่องตวง ได้แก่ กระชु สัต กระบุง เครื่องจักสานที่ใช้ในครัวเรือน ได้แก่ พัด กระซอน ตะแกรง ผาซี กระดัง ผลิตภัณฑ์จักสานที่ใช้เป็นเครื่องประกอบอาคารบ้านเรือน ได้แก่ ผาบ่าน พื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์จักสานที่ใช้ในการจับดักสัตว์และขังสัตว์น้ำ ได้แก่ ขนาง ลอบ สุ่ม ไซ กระจู้ กระชัง ตะข้อง ตะแกรง และผลิตภัณฑ์จักสานที่ใช้เป็นเครื่องใช้อื่น ๆ เช่น แผงร้ว กรงนก สุ่มไก่ เป็นต้น เหตุจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชน ทำให้พื้นที่บริเวณแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำเป็นต้องใช้เครื่องมือเครื่องใช้หัตถกรรมจักสานหลายชนิดในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ขนบประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของท้องถิ่น ก็เป็นเครื่องกำหนดรูปแบบของหัตถกรรมจักสาน แต่ด้วยวิวัฒนาการงานด้านหัตถกรรมจักสานได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย และมักจะประยุกต์ให้เข้ากับความต้องการใช้สอยในลักษณะใหม่ ซึ่งไม่ได้ตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตของชาวชนบทเหมือนในอดีต วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ประชาชนผู้ผลิตหรือศิลปินท้องถิ่น จึงแต่จะมุ่งเน้นในการสร้างหัตถกรรมจักสานที่สอดคล้องและตอบรับกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงมีการประยุกต์และดัดแปลงรูปแบบให้แปลกไปจากเดิม แต่ก็เพื่อความอยู่รอดและกระแสนิยม ตลอดจนการขยายตัวของตลาดและกลุ่มผู้ใช้ที่เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานในชุมชนบางเจ้าฉ่าที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน คือ การทำกระเป๋าสาน และการทำภาชนะต่าง ๆ ประยุกต์ให้เป็นรูปทรงอื่น ๆ ให้มีความทันสมัย ไม่ยึดติดกับรูปแบบเก่า ทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานมีมูลค่าเพิ่ม แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และใช้วัสดุภายในท้องถิ่น ผลงานมีความละเอียดประณีตสวยงาม รูปแบบมีการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญากับเอกลักษณ์ความเป็นไทย ลวดลายจักสาน

มีการออกแบบลวดลายใหม่ ๆ มีการประยุกต์ในการตกแต่งสีบนลายจักสาน และมีการย้อมสีต่าง ๆ บนตัวผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เหตุเพราะต้องการเพิ่มความแตกต่างและทำให้งานหัตถกรรมจักสานมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น และปัจจุบันหมู่บ้านบางเจ้าฉ่า ได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มการผลิตหัตถกรรมจักสานที่เข้มแข็ง จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นหมู่บ้านแห่งการจักสานและหมู่บ้านตัวอย่างในการพัฒนาอาชีพ

แนวโน้มและอนาคตของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาปรับตัวให้เข้ากับวิถีปัจจุบัน เมื่อแนวโน้มมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานมีความต้องการใช้โดยตรงในชีวิตประจำวันลดน้อยลง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้านจักสานจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบและการใช้งานให้แตกต่างไปจากเดิมเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน บางครั้งผลงานทางด้านหัตถกรรมจักสาน ก็อาจจะเปรียบเสมือนเป็นผลงานทางด้านสร้างสรรค์ศิลปะอีกแขนงที่ควรจะถูกสร้างขึ้น มาเพื่อจรรโลงคุณค่าทางจิตใจควบคู่กับประโยชน์ใช้สอย และเพื่อส่งเสริมศิลปินพื้นบ้านด้านหัตถกรรมจักสานให้คงอยู่ เพื่อสืบสานภูมิปัญญาพื้นถิ่น คุณค่าของวัฒนธรรมไทยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดในการสร้างสรรค์รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานให้เกิดผลในทางรูปธรรม ให้เกิดเป็นแนวทางการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนา งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้านหัตถกรรมจักสาน โดยใช้แนวคิดทางการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นกรอบร่วมกับแนวคิดปราชญ์ชุมชนบางเจ้าฉ่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้แนวทาง ให้มีรูปแบบที่สวยงาม คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ท้องถิ่น ใช้วัสดุท้องถิ่น ประยุกต์ร่วมกับวัสดุอื่นให้กลมกลืน ตอบสนองทางด้านจิตใจควบคู่กับการใช้งาน ให้เป็นรูปแบบผลงานที่มีคุณค่า โดยอาศัยต้นทุนในด้านการออกแบบผสมผสานกับภูมิทางปัญญาปราชญ์พื้นบ้านเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลจากงานวิจัยครั้งนี้ จึงอาจจะเป็นแนวทางให้ชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจนำไปปรับใช้ประโยชน์ โดยการวางแผนจัดระบบที่ตีรวมนักวิชาการออกแบบสร้างสรรค์ และประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน สร้างจุดเด่นของวัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าทางจิตใจให้กับงานหัตถกรรมพื้นบ้าน และสามารถสืบเนื่องผลงานศิลปหัตถกรรมจักสานให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนแก่ชุมชนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน แบบมีส่วนร่วม ชุมชนบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ แบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อเผยแพร่ผลงานการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ผลงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนจักสานหมู่บ้านบางเจ้าฉ่า ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภोधักทอง จังหวัดอ่างทอง มีลักษณะการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ในการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานชุมชนบางเจ้าฉ่า 2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการประเมินผลการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่และผลการเผยแพร่ผลงาน ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและองค์ความรู้ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานของชุมชนบางเจ้าฉ่า แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลและวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างปราชญ์ชุมชนด้านจักสานและผู้วิจัย เพื่อกำหนดแนวคิดในการสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการออกแบบและสร้างต้นแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ร่วมกัน จากนั้นนำผลที่ได้จากขั้นตอนการออกแบบไปสู่ขั้นตอนของการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา แล้วนำผลงานไปสู่ขั้นตอนการเผยแพร่ผลงาน ในรูปแบบการแสดงผลนิทรรศการและศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ผลงาน ในการวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ปราชญ์ชุมชนด้านหัตถกรรมจักสานเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบเพื่อการประเมินผลงาน และผู้เข้ามามีส่วนร่วม ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 100 คน เพื่อเก็บข้อมูลความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ผลงาน โดยการวิเคราะห์ประเมินผลการออกแบบและความพึงพอใจ ใช้รูปแบบการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยให้ผู้ตอบเลือกจากระดับตามความต้องการ ซึ่งใช้เกณฑ์ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ใช้การแปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ย สรุปเนื้อหาแบบความเรียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบบันทึกการสนทนาในการเก็บข้อมูล โดยการวิจัยมีรายละเอียดในการดำเนินงาน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนด้านหัตถกรรมจักสาน เป็นผู้ที่มีทักษะ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการสร้างผลงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน โดยเป็นที่ยอมรับของชุมชน จำนวน 3 ท่าน ซึ่งได้มาจากการสุ่มคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากตัวแทนของประชากรช่างจักสานทั้งหมด ภายในชุมชนจักสานบางเจ้าฉ่า ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีความรู้ในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์ รูปแบบใหม่ ก่อนการนำผลงานไปเผยแพร่ในรูปแบบการแสดงนิทรรศการ

กลุ่มที่ 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผลความพึงพอใจในการเผยแพร่ผลงาน ในรูปแบบการแสดงนิทรรศการ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 100 คน กับผู้เข้าชมนิทรรศการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน ชุมชนบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง โดยใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาคุณลักษณะของรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่ารูปแบบปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ด้านรูปแบบ 2) ด้านการใช้งาน 3) ด้านความสวยงาม 4) ด้านอัตลักษณ์ 5) ด้านลวดลาย 6) ด้านวัสดุ 7) ด้านการผลิต

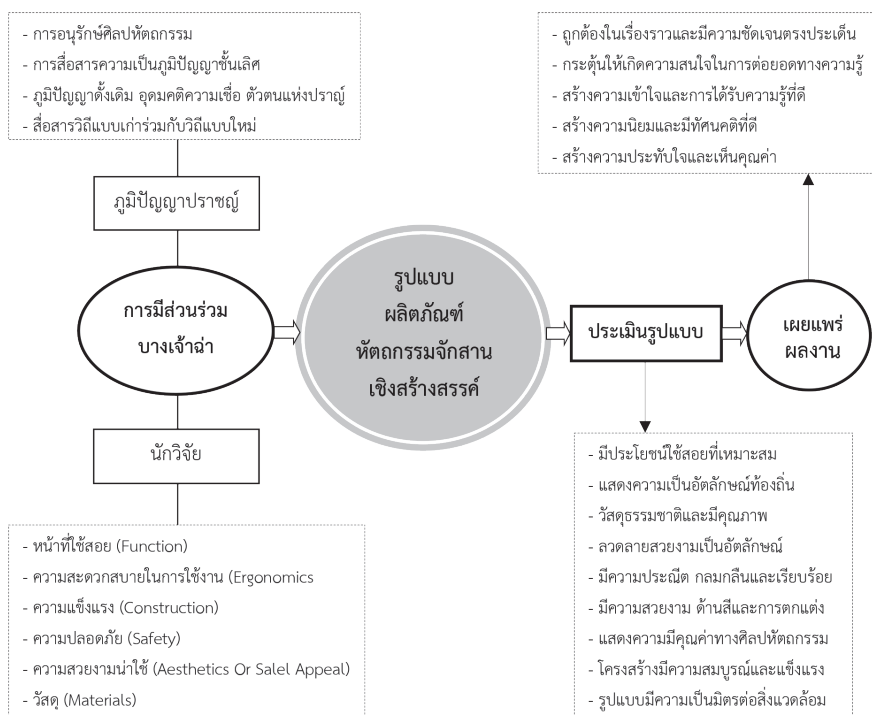
2. การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยกรอบแนวคิด 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานเชิงสร้างสรรค์ โดยประชาชนด้านงานจักสาน ประยุกต์แนวคิดของ (Kawkamsue, 2019) ประกอบด้วย 1) การสร้างสรรค์ในเชิงการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม 2) การสร้างสรรค์ในเชิงการสืบสานความเป็นภูมิปัญญาชั้นเลิศ 3) การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาดั้งเดิมอุดมคติความเชื่อ ตัวตนแห่งปราชญ์ 4) การสร้างสรรค์ที่สื่อสารวิถีแบบเก่าร่วมกับและวิถีแบบใหม่

2.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยใช้หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ ของ (Saribut, 2006) กล่าวไว้ 12 ข้อ ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบแนวคิด 6 ข้อ ดังนี้ 1) หน้าที่ใช้สอย 2) ความสะดวกสบายในการใช้ 3) ความแข็งแรง 4) ความปลอดภัย 5) ความสวยงามน่าใช้ 6) วัสดุ

3. การประเมินผลงานรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานที่สร้างสรรค์
 ขึ้นใหม่ ใช้กรอบแนวคิดของ (Withatanang, 2015) ประกอบด้วย 1) มีประโยชน์
 ใช้สอยที่เหมาะสม 2) แสดงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น 3) วัสดุธรรมชาติและมีคุณภาพ
 4) ลวดลายสวยงามเป็นอัตลักษณ์ 5) มีความประณีต กลมกลืนและเรียบร้อย
 6) มีความสวยงาม ด้านสีและการตกแต่ง 7) แสดงความมีคุณค่าทางศิลปหัตถกรรม
 8) โครงสร้างมีความสมบูรณ์และความแข็งแรง 9) รูปแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4. การเผยแพร่ผลงาน ใช้กรอบแนวคิดประเมินผลความพึงพอใจ ในการ
 เผยแพร่ผลงาน ประกอบด้วย 1) เรื่องราวที่เผยแพร่ถูกต้องในเรื่องราวและมีความ
 ชัดเจนตรงประเด็น 2) กระตุ้นให้เกิดความสนใจในการต่อยอดทางความรู้ 3) เรื่องราว
 ที่เผยแพร่สร้างความเข้าใจและการได้รับความรู้ที่ดี 4) สร้างความนิยมและมีทัศนคติ
 ที่ดีต่องานจักสาน 5) มีความประทับใจและเห็นคุณค่าทางงานจักสาน



ภาพที่ 1 แผนภาพสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานแบบมีส่วนร่วม ชุมชนบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่สัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ซึ่งมูลเหตุในการสร้างงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานนั้น เนื่องจากชุมชนมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำและเป็นพื้นที่ราบลุ่ม วิถีชีวิตของคนในชุมชนบางเจ้าฉ่าในอดีตจนถึงปัจจุบันจึงประกอบอาชีพการทำนาปลูกข้าว การทำสวนและการประมงริมแม่น้ำ ด้วยเหตุนี้ในอดีตจึงได้มีการทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเพื่อใช้กันเองภายในครอบครัวให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ผลิตภัณฑ์จักสานเพื่อใช้ในครัวเรือน ได้แก่ ตะกร้า กระบุง กระจาด ฝาชี ผลิตภัณฑ์จักสานที่ใช้ตกและจับสัตว์ ได้แก่ ไซตักปลา ชะลอม ดังนั้น ในการทำผลิตภัณฑ์จักสานจึงเป็นการสืบทอดและพัฒนามาจากบรรพบุรุษ โดยสมัยก่อนการจักสานในชุมชนบางเจ้าฉ่า ผลิตภัณฑ์เพื่อใช้กันเองในชีวิตประจำวันและเป็นอาชีพเสริมของชุมชน หลังว่างเว้นจากการทำอาชีพหลัก รูปแบบที่ออกมาจึงเน้นด้านประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักมากกว่าความสวยงาม เน้นวัสดุภายในท้องถิ่น มีลวดลายที่ไม่ละเอียดยิ่ง และไม่มีลวดลายประณีต ปัจจุบันรูปแบบการทำผลิตภัณฑ์จักสานในชุมชนบางเจ้าฉ่า ได้มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง โดยได้ประยุกต์พัฒนารูปแบบให้มีความหลากหลาย มีการปรับปรุงรูปแบบใหม่ ๆ และพัฒนาฝีมือให้มากขึ้น ทั้งด้านรูปทรง ด้านการใช้แรงงาน มีลวดลายจักสานที่ละเอียด มีความประณีต มีความสวยงาม มีการใช้สีที่หลากหลาย มีเทคนิคการประกอบที่ซับซ้อน รูปแบบไม่ตายตัว มีเทคนิคการผสมผสาน มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ เน้นมีรูปแบบใหม่ ให้มีความทันสมัย เน้นการผลิตเพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น และกลายเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์เพื่อออกสู่ตลาดภายนอกกว้างมากขึ้น รูปแบบจึงเป็นประโยชน์ให้กับผู้ผลิตในชุมชนที่มีความแปลกใหม่ อยู่เสมอ และนำไปสู่ความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่มีความโดดเด่นในปัจจุบัน เช่น ของฝาก ของที่ระลึก ได้แก่ กระบุง ตะกร้า ขนาดจิ๋ว กระเป๋าสตางค์สุภาพสตรี ของใช้ในครัวเรือน ตะกร้าสาน ฝาชีสาน เพอร์นิเจอร์จักสาน โดยผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่าในปัจจุบัน จึงมีคุณลักษณะตามที่ได้ศึกษา ประกอบด้วย

1.1 คุณลักษณะด้านรูปแบบ จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ภาพรวม มีรูปร่างรูปทรง เป็นแบบทรงพื้นฐานเลขาคณิต ได้แก่ ทรงสี่เหลี่ยม ทรงกลม ทรงกระบอก

รูปแบบที่ตรงไปตรงมาไม่ซับซ้อนมาก เพื่อง่ายต่อการผลิต การคิดรูปแบบปัจจุบัน มีทั้งประดิษฐ์ขึ้นเองและทำตามแบบอย่างอื่น

1.2 คุณลักษณะด้านการใช้งาน จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ภาพรวมรูปแบบสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองเชิงพาณิชย์ และการค้ามากขึ้น โดยตอบสนองประโยชน์ในการใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น ของใช้ส่วนตัว ได้แก่ กระเป๋าสาน พัดสาน หมวก ของใช้ในครัวเรือน ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์สาน ฝาชีสาน ถังขยะสาน ก่อ่งทึชชูสาน ถาดรองอาหาร ของประดับและตกแต่ง ได้แก่ โคมไฟสาน กรอบกระจกสาน และของที่ระลึก

1.3 คุณลักษณะด้านความสวยงาม จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ภาพรวมมีลักษณะความสวยงามแบบผสมผสานกันหลากหลาย มีทั้งประยุกต์ให้เข้ากับแบบดั้งเดิม สีเป็นแบบธรรมชาติ และมีสีสันทันหลายสี มีการสร้างสรรค์และคิดประดิษฐ์ลวดลายแบบใหม่ ๆ มีรูปร่างและรูปทรงแบบใหม่ ๆ ตามยุคสมัย

1.4 คุณลักษณะด้านอัตลักษณ์ จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ลักษณะของรูปร่าง รูปทรง มีความเป็นแบบดั้งเดิมผสมผสานกับแนวคิดแบบใหม่ ทั้งลวดลาย จักสาน การตกแต่งสีสันทันดูฉูดฉาด การผลิตและวัสดุมีการเปลี่ยนแปลง ใช้วัสดุสังเคราะห์ มามีส่วนผสมในการสร้างมากขึ้น มีความกลมกลืนสวยงามในแบบฉบับสมัยใหม่

1.5 คุณลักษณะด้านลวดลาย จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ลักษณะการใช้ลวดลายในการจักสานที่หลากหลายในการประยุกต์ใช้ มีทั้งแบบลายไทยพื้นฐาน แบบง่าย ลายแบบประยุกต์ ลายแบบประดิษฐ์ ผสมผสานกันแสดงออกถึงความสวยงาม ลายจักสานมีการประดิษฐ์ขึ้นมาเองและมีชื่อเรียกเฉพาะ เช่น ลายขีดสี ลายดอกไม้สี ลายพิกุลสี ลายหยัก เป็นต้น

1.6 คุณลักษณะด้านวัสดุ จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ลักษณะจะเน้นใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติภายในท้องถิ่นเป็นหลัก ได้แก่ ไม้ไผ่สีนวล หวายหอม ลูกบิดไม้ หวาย และผักตบชวา เป็นต้น แต่ก็มีมีการประยุกต์ร่วมกับวัสดุร่วมในส่วนของการผูก การมัด การถัก ที่นำเอาเชือก ด้าย ลวด เข้ามาผสมผสานในการยัดเพื่อให้เกิดความแข็งแรงมากขึ้น

1.7 คุณลักษณะด้านการผลิต จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ลักษณะเป็นแบบการขึ้นรูปงานแบบขึ้นเดียวและหลายชิ้นมาประกอบกัน มีโครงสร้างโดยรอบเพื่อให้เกิดความมั่นคงและแข็งแรง การตกแต่งสีค่อนข้างหลายหลายทั้งเน้นให้ธรรมชาติ และประยุกต์ มีกระบวนการในการถนอมวัสดุโดยการรมควันและใช้สารสังเคราะห์

การยึดติดกับชิ้นส่วนในบางส่วน เช่น การเย็บขอบ การผูก การมัด มีการนำวัสดุสังเคราะห์มารวม เช่น เชือก เป็นต้น โดยยังใช้เครื่องมือและอุปกรณ์แบบดั้งเดิม ได้แก่ สายยางมิด เลื่อย เลียด (ใช้ในการปรับแต่งเส้นตอก เส้นหวายให้เท่ากัน) เหล็กหมาด (ใช้ในการเจาะรูเพื่อใช้หวายผูกและพัน) แบบ (ใช้สำหรับเป็นแบบเพื่อให้รูปแบบได้มาตรฐาน)



ภาพที่ 2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล



ภาพที่ 3 การมีส่วนร่วมกับชุมชนจักสานบางเจ้าฉ่า



ภาพที่ 4 กระบุงทรงสูง



ภาพที่ 5 กระบุงทรงเตี้ย



ภาพที่ 6 กระบุงทรงสูงแบบหัว



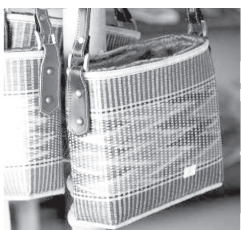
ภาพที่ 7 กระบุงทรงเล็ก



ภาพที่ 8 ตะกร้าสาน



ภาพที่ 9 กระเป๋าทรงเล็ก



ภาพที่ 10 กระเป๋าทรงใหญ่



ภาพที่ 11 ฝาชีสาน



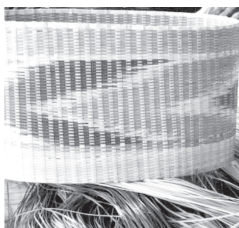
ภาพที่ 12 การสร้างพิมพ์แบบ



ภาพที่ 13 การย้อมสีวัสดุ



ภาพที่ 14 ลวดลายประดิษฐ์



ภาพที่ 15 การตกแต่งลาย

2. ผลการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

2.1 ผลการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์มีกระบวนการออกแบบ โดยวิเคราะห์การนำรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานโบราณแบบเก่าที่มีคุณค่าปรากฏภายในชุมชน ที่ปัจจุบันไม่ได้ถูกนำมาใช้งานอีก เช่น ลอบ สุ่ม ไซ กระบุง กระชัง เป็นต้น มาสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการออกแบบใหม่เพื่อเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) ใหม่ ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยใหม่ที่คาดไม่ถึง โดยมุ่งเน้นไปในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่สามารถสร้างให้เกิดคุณค่าได้ แล้วนำไปสู่การสร้างต้นแบบรูปแบบงานหัตถกรรมจักสานที่สมบูรณ์ จำนวน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย

รูปแบบที่ 1 ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งโต๊ะ ได้แนวความคิดจากลักษณะรูปทรงช้างและใบโพธิ์ โดยแรงบันดาลใจเนื่องจาก “ช้าง” เป็นสัตว์มงคลตามอุดมคติความเชื่อของชุมชนบางเจ้าฉ่า ที่ช่วยคุ้มครองป้องกันภัยจากวิญญาณอันน่ากลัวได้เป็นอย่างดี ปราชญ์ชุมชนเชื่อว่า “ช้าง” ยังหมายถึงสัตว์ที่มีอำนาจและมีพลังกำลังความแข็งแรง เป็นสื่อสัญลักษณ์ถึงความสำเร็จ ความสมบูรณ์ ให้กับชีวิตตนเองและครอบครัว จึงได้นำมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์รูปแบบเพื่อช่วยเสริมพลังแห่งความมั่นคงของธุรกิจและการงานแก่ผู้ที่ครอบครอง ส่วนรูปแบบของ “ใบโพธิ์” จากอุดมคติทางความเชื่อในพระพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ แสดงถึงความสงบ ร่มเย็น เป็นสุข มีคุณธรรม เหมือนดังเช่นการเกิดขึ้นของต้นโพธิ์ที่เป็นการแผ่ กิ่ง ก้าน ใบ ให้ได้พึ่งพา ร่มเงาทางกายและทางใจ และยังเป็นสัจธรรม กระตุ้นเตือนในการดำเนินชีวิต ในด้านการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ในภาพรวมใช้วัสดุภายในท้องถิ่น ได้แก่ ไม้ไผ่สีสุกมาจักสาน และไม้มะม่วงมาเสริมโครงสร้างผลิตภัณฑ์ให้แข็งแรง โดยไม้มะม่วงตามอุดมคติความเชื่อของชุมชนเป็นต้นไม้มงคลในชุมชน หมายถึงว่าหากมีไว้ในบ้านจะทำให้เจ้าของบ้านและผู้อยู่อาศัยมีความร่ำรวยยิ่งขึ้นและมีคุณสมบัติช่วยเสริมเรื่องเงินทองให้กับคนในครอบครัว ด้านลวดลายจักสาน ใช้ลวดลายพื้นฐานแบบขิดติดกันแน่นใช้สีแบบธรรมชาติของวัสดุ เพื่อให้รูปแบบผลงานดูเป็นธรรมชาติ

รูปแบบที่ 2 ผลิตภัณฑ์สำหรับการนั่ง ได้แนวความคิดและแรงบันดาลใจมาจากลักษณะของรูปทรงเครื่องจักสานประเภท เครื่องตก เครื่องตวง ได้แก่ กระชु กระบุง ใช้สำหรับใส่ข้าว ข้าวโพด ถั่ว งา ใช้ตวงหรือโกย และใส่ของอื่น ๆ ตามคติความเชื่อของชุมชนนั้น คือ หากมีไว้จะทำให้ทำมาค้าขายร่ำรวย ใส่เงิน ใส่ทอง ตามความเชื่อ

โบราณ ออกแบบประยุกต์ให้เป็นลักษณะผลิตภัณฑ์สำหรับการนั่ง ตัดทอนเป็นแบบ
ครึ่งวงกลมตามลักษณะของเครื่องจักสานแบบโบราณ เพื่อสื่อถึงความดักดวง และ
สื่อถึงการพักผ่อน ความสุขสบาย การตกแต่งสีและลวดลาย เป็นแบบการสานลวดลาย
ให้เป็นแบบลักษณะวงกลมแบบนํ้าวนเรียกว่าลายนํ้าไหลและลายหยัก เพื่อต้องการ
สื่อถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยติดกับแม่น้ำลำคลอง และความอุดมสมบูรณ์ของ
พืชพรรณอาหาร สีที่ใช้ในการออกแบบบนลวดลายจักสานมีแนวคิดที่ต้องการสื่อถึง
เช่น สีเขียวสื่อถึงพืชพรรณในท้องถิ่น สีน้ำเงินหมายถึงความร่มเย็นเป็นสุข สีน้ำตาล
สื่อถึงความมีอยู่มีกิน ความสมบูรณ์ของวัฒนธรรมความดีงามของคนในชุมชน ด้านวัสดุ
เป็นไม้ไผ่สีสุก ในส่วนของการสาน ลักษณะโครงสร้างใช้วัสดุหวายเป็นโครงสร้างหลัก
เพราะหวายมีความแข็งแรงและยืดหยุ่นดีกว่าวัสดุไม้ไผ่ และสามารถดัดปรับแต่งตาม
ลักษณะของรูปทรงต่าง ๆ ได้ดี

รูปแบบที่ 3 ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น รูปแบบได้แนวความคิดและแรงบันดาลใจ
มาจากลักษณะของรูปทรงและรูปแบบเครื่องจักสานโบราณประเภทเครื่องมือจับและ
ดักสัตว์น้ำ ได้แก่ ฝักและไซ ตามคติความเชื่อของชุมชนนั้น ถูกนำมาสร้างเป็นเครื่องราง
เพื่อดักจับเอาโชคลาภ ทรัพย์สิน ความร่ำรวย สุขสบาย การสร้างสรรค์ต้องการสื่อให้เห็น
ถึงคุณค่าในลักษณะของรูปทรงแบบเก่า แต่ปรับเปลี่ยนการใช้งานแบบใหม่ให้เป็นโคมไฟ
สีที่ใช้ในการออกแบบบนลวดลายจักสานเน้นใช้สีธรรมชาติของวัสดุจักสาน ลวดลาย
จักสานโดยรวม เป็นลายประดิษฐ์เฉพาะของชุมชนมีชื่อเรียกว่า ลายพิกุลสี ลายขีดสี
ด้านวัสดุใช้ไม้ไผ่สีสุกในส่วนประกอบของจักสานลาย โครงสร้างภายในเป็นหวาย
เพราะหวายมีความแข็งแรงและยืดหยุ่นดีกว่าวัสดุไม้ไผ่ และสามารถดัดปรับแต่งตาม
ลักษณะของรูปทรงต่าง ๆ ได้ดี รูปแบบต้องการให้สื่อถึงความแข็งแรง มั่นคง เปรียบดั่ง
กับเครื่องมือที่ใช้ในการทำมาหากินของชุมชน



ภาพที่ 16 ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งโต๊ะ ภาพที่ 17 ผลิตภัณฑ์สำหรับการนั่ง ภาพที่ 18 ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น

2.2 ผลการประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ โดยใช้กระบวนการเก็บข้อมูลในแบบการจัดสนทนาแบบกลุ่ม (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจำนวน 5 ท่าน

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ออกแบบขึ้นใหม่

รายการประเมิน	รูปแบบ 1		รูปแบบ 2		รูปแบบ 3	
	n = 5		n = 5		n = 5	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1) มีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม	3.67	0.46	4.46	0.77	3.96	0.64
2) แสดงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น	4.70	0.60	4.07	0.48	3.78	0.72
3) วัสดุธรรมชาติและมีความปลอดภัย	4.65	0.65	4.12	0.68	3.55	0.50
4) ลวดลายสวยงามเป็นอัตลักษณ์	4.22	0.73	4.31	0.59	4.20	0.56
5) มีความประณีต กลมกลืนและเรียบร้อย	4.56	0.69	4.72	0.60	4.47	0.54
6) มีความสวยงาม ด้านสีและการตกแต่ง	3.67	0.56	4.55	0.63	4.56	0.61
7) แสดงความมีคุณค่าทางศิลปหัตถกรรม	4.71	0.43	3.67	0.57	4.30	0.76
8) โครงสร้างมีความสมบูรณ์และความแข็งแรง	4.69	0.61	4.78	0.62	4.80	0.52
9) รูปแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	4.74	0.57	4.35	0.59	3.75	0.57
ผลรวม	4.40	0.58	4.33	0.61	4.15	0.60

Note. Show satisfaction assessment results for newly designed creative handicraft products.

3. ผลการเผยแพร่ผลงานการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์

โดยการนำองค์ความรู้จากผลงานวิจัยที่ได้ นำไปเผยแพร่ผลงานในรูปแบบของการแสดงนิทรรศการ และเก็บข้อมูลความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ผลงาน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 100 คน กับผู้เข้าชมนิทรรศการ “การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานยุคใหม่” ที่เป็นโครงการภายในหลักสูตรออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ภายใต้รายวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์เอกลักษณ์ไทย โดยจัดขึ้น ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระหว่างวันที่ 1 - 20 ธันวาคม 2562

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ผลงาน ในรูปแบบการแสดงผลนิทรรศการ

รายการ		n = 100		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ได้รับความรู้และความเข้าใจงานหัตถกรรมจักสาน	4.52	0.57	มากที่สุด
2	มีความประทับใจในงานหัตถกรรมจักสาน	4.35	0.45	มาก
3	เล็งเห็นคุณค่าทางงานหัตถกรรมจักสาน	4.20	0.61	มาก
4	สร้างแรงบันดาลใจในการต่อยอดทางความรู้	3.95	0.54	มาก
5	มีทัศนคติที่ดีต่องานหัตถกรรมจักสาน	4.82	0.66	มากที่สุด
ผลรวม		4.36	0.56	มาก

Note. Show satisfaction assessment results for publishing in the form of an exhibition.



ภาพที่ 19 รูปแบบการเผยแพร่ผลงานด้วยการจัดแสดงนิทรรศการ

สรุปผลการวิจัย

การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากการบันทึกการสนทนา การสัมภาษณ์และสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างปราชญ์ภายในชุมชนเพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูล พบว่า แนวคิดวิธีและกระบวนการสร้างผลงานนั้น เป็นความชำนาญที่ได้จากการสืบทอดภูมิปัญญาเพื่อให้เป็นผลงานที่มีคุณค่าชั้นเลิศ มีความประณีต ละเอียดสวยงาม ใช้วัสดุธรรมชาติท้องถิ่น ยังคงคำนึงถึงการให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ความเป็นงานศิลปหัตถกรรมจักสาน ถึงแม้จะมีการประยุกต์รูปแบบให้มีความร่วมสมัย แต่ยังคงแฝงด้วยแนวคิดทางด้านอุดมคติและความเชื่อในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนมาเป็นตัวกำหนดอยู่ในรูปแบบผลงาน โดยมีความโดดเด่นและอัตลักษณ์เฉพาะ คือ ลวดลายในการสานที่มีความละเอียดประณีต และการตกแต่งสีด้วยสีสันทากหลายบนลวดลายจักสาน จากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลเพื่อให้ได้คุณลักษณะเฉพาะในแนวความคิดและการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานชุมชนบางเจ้าฉ่า เพื่อเป็นตัวกำหนดในการออกแบบรูปแบบใหม่ จากนั้นจึงนำไปสู่กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ในเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม

แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยและปราชญ์ ได้ดำเนินการสร้างต้นแบบที่สมบูรณ์ จำนวน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบที่ 1 ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งโต๊ะ รูปแบบที่ 2 ผลิตภัณฑ์สำหรับการนั่ง รูปแบบที่ 3 ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น มีแนวคิดร่วมกันโดยต้องการให้มีลักษณะรูปแบบที่ผสมผสานร่วมสมัย คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความสะดวกสบาย ความแข็งแรง มีความปลอดภัยในการใช้ ใช้วัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่น แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ มีการใช้งานที่ตอบสนองคุณค่าทางจิตใจ จากนั้นได้นำผลงานรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นรูปแบบใหม่ นำไปสู่ขั้นของการประเมินการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พบว่า ทั้ง 3 รูปแบบนั้น มีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 4.29 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ พบว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งโต๊ะ มีผลการประเมินอยู่ในอันดับมากที่สุด รองลงมาคือรูปแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการนั่ง และผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น ตามลำดับ เมื่อเรียงลำดับจากรายการข้อคำถามที่ประเมินย่อย ทั้ง 3 รูปแบบรวมกัน พบว่า ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบโครงสร้างมีความสมบูรณ์และความแข็งแรง มีผลรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับมากที่สุด รองลงมา คือรูปแบบมีความประณีต กลมกลืนและเรียบร้อย รูปแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

รูปแบบมีความสวยงามด้านสีและการตกแต่ง รูปแบบมีลวดลายสวยงามเป็นอัตลักษณ์ รูปแบบแสดงควมมีคุณค่าทางศิลปหัตถกรรม รูปแบบแสดงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น รูปแบบใช้วัสดุธรรมชาติและมีคุณภาพ และมีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม ตามลำดับจากการออกแบบโดยมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยและปราชญ์ชุมชนนั้น ทำให้การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน สามารถกำหนดรูปแบบให้สื่อถึงประโยชน์ใช้สอยที่ควบคู่กับความต้องการแสดงคุณค่าทางจิตใจนั้นได้ เพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่ดีขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำผลงานที่สมบูรณ์เข้าสู่กระบวนการ ขั้นตอนการเผยแพร่ผลงานและองค์ความรู้สู่สาธารณชน ในรูปแบบการอบรมสัมมนาและแสดงนิทรรศการ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ นักศึกษาสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์และนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ได้รับความรู้และความเข้าใจที่มีต่อผลงานหัตถกรรมจักสาน เพื่อต้องการให้มีความประทับใจงานหัตถกรรมจักสาน เพื่อให้เล็งเห็นถึงคุณค่าทางงานหัตถกรรมจักสาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการต่อยอดทางความรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่องานหัตถกรรมจักสาน จากการเผยแพร่ผลงาน พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเผยแพร่ผลงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ ภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 4.36

อภิปรายผลการวิจัย

การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานในปัจจุบัน รูปแบบในการสร้างจำเป็นต้องต้องเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของวิถีสังคมสมัยใหม่หรือเพื่อในเชิงพาณิชย์มากขึ้น เพราะมีปัจจัยการดำรงชีวิตเป็นตัวกำหนด จากการศึกษาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน ชุมชนจักสานบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง พบว่า การสร้างรูปแบบเป็นผลงานที่เป็นการใช้ทักษะฝีมือและความชำนาญเฉพาะทางชั้นเลิศ ที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มีการคิดรูปแบบและประยุกต์ที่เป็นแบบเฉพาะตน ยากที่จะลอกเลียนแบบได้ง่าย ยังคงมีแนวคิดที่แฝงไปด้วยอุดมคติความเชื่อที่ผสานกับบริบทของชุมชนลงไปในตัว รูปแบบผลงานหัตถกรรม ทั้งความเชื่อเรื่องของการใช้วัสดุ การใช้สี การใช้ลวดลายจักสาน อุดมคติความเชื่อเหล่านี้ได้ประยุกต์ให้เข้ากับสังคมรูปแบบใหม่ เพื่อนำมาสร้างสรรค์และออกแบบผลงานให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Withatanang (2016) ได้กล่าวถึง

ผลงานการออกแบบหัตถกรรมจักสานของชาวบ้านพื้นถิ่น เป็นการศึกษาแบบรูปทรงที่มีความบริสุทธิ์ เนื่องจากชาวบ้านได้คิดสร้างสรรค์ขึ้นโดยปราศจากความรู้เรื่องการออกแบบ เพียงเพื่อนึกถึงการใช้สอยเป็นหลัก และทำตามรูปทรงและรูปแบบที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติรอบตัวที่มองเห็นและการดำเนินชีวิตประจำวัน จนในปัจจุบันรูปแบบมีการพัฒนาตามแบบกระแสของวิถีสังคมสมัยใหม่อย่างต่อเนื่อง แต่กระบวนการผลิตในบางส่วน ยังคงตระหนักและยังคงอาศัยหลักการของรูปแบบในอดีต เช่น ขั้นตอนการจักสาน ขั้นตอนการแปรรูปวัสดุ การกำหนดรูปแบบโครงสร้าง การประกอบชิ้นงาน การผูก การมัดและการยึดติด เพื่อให้ผลงานมีความคงทนแข็งแรง เป็นต้น รูปแบบปัจจุบันจึงมีความเป็นอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไปจากรูปแบบภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมของชุมชนแต่ก็ยังคงพัฒนาให้มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนเฉพาะถิ่น เช่น การสร้างลวดลายจักสานรูปแบบใหม่ ๆ ที่พัฒนาขึ้นจากลายแม่บท และนำมาสร้างสรรค์ขึ้นมาเองจากแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ปรากฏการณ์รอบตัวและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น ลายตะขอกลับ ลายดอกไม้ ลายพิกล ลายน้ำไหล ลายรวงข้าว ลายมัดหมี่ ลายไทย โดยยังมีการพัฒนาด้วยการใช้สีมาตกแต่งบนตัวผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มความสวยงามและสะดุดตา ไม่ได้ยึดติดกับการใช้สีแบบธรรมชาติ จึงจะเห็นได้ว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานบางเจ้าน่าจะมีส่วนที่หลากหลายแทบทุกผลงาน ถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนอีกอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดอีกประเด็นที่เปลี่ยนแปลงไปคือ การนำเอาวัสดุต่าง ๆ มาคิดค้นประยุกต์ให้เข้ากับการผลิตงานจักสาน เช่น การนำผ้าต่าง ๆ มาประดับและตกแต่งบนผลิตภัณฑ์ การใช้เชือกพลาสติกหรือเส้นหวาย มาใช้ในการผูก มัด และยึดติด การใช้วัสดุสมัยใหม่มาประกอบเพื่อเป็นโครงสร้าง ผลิตภัณฑ์โดยทั่วไปภายในชุมชนจึงมีความคงทน แข็งแรง และมีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น รูปทรงโดยรวมอาจจะไม่มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับผลงานของที่อื่น แต่สิ่งที่ชุมชนบางเจ้าฉ่ำยังคงมีอัตลักษณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นคือ ความโดดเด่นในเรื่องลวดลายจักสาน การใช้สี การประดับตกแต่งชิ้นงานที่มีความละเอียด มีความประณีตเรียบร้อย ผลงานแสดงถึงคุณค่าเป็นอย่างดี มีแนวทางในการคิดค้นรูปแบบใหม่ ๆ ตลอดเวลาและตอบสนองในเชิงพาณิชย์มากขึ้น สอดคล้องกับ Leesuan (2010) ได้กล่าวถึงศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในปัจจุบันไม่สามารถใช้เป็นหลักฐานที่แสดงวัฒนธรรมของวิถีชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เท่าที่ควร เพราะช่างไม่ได้ซึมซับเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบในการกำหนดรูปแบบศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจึงไม่สะท้อนวิถีชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อและระสนิยมท้องถิ่น

ส่วนมากเป็นการผลิตจำหน่ายเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเพียงสินค้าประเภทหนึ่งเท่านั้น

จากการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม ชุมชนจักสานบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง โดยการวิจัยในครั้งนี้ ได้มุ่งวัตถุประสงค์การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ แบบมีส่วนร่วมและการนำเสนอแนวความคิดในการออกแบบเชิงสร้างสรรค์เป็นสำคัญ ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยและปราชญ์ชุมชนด้านงานจักสาน เพื่อต้องการให้เกิดการผสมผสานแนวความคิดร่วมกัน โดยสอดคล้องกับ Wanichakorn, Laedpriwan, Hongthong, and Chanvithee (2019) การมีส่วนร่วม ทำให้ผลงานที่ได้มีความหลากหลาย ก่อให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ สามารถสร้างเรื่องราวให้กับการจักสานและทำให้นกออกแบบได้แลกเปลี่ยนมุมมองการออกแบบที่อยู่บนพื้นฐานความสามารถของชุมชน ผสมกับวัสดุแบบใหม่เพื่อออกแบบงานจักสานที่สามารถใช้ได้ในชีวิตจริงของคนยุคปัจจุบัน ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์จักสานแบบใหม่ที่มีคุณค่าจากต้นทุนทางวัฒนธรรม

ผลจากการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานแบบมีส่วนร่วมระหว่างปราชญ์ชุมชนด้านจักสานกับผู้วิจัย ได้นำแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ด้วยเหตุที่ต้องการสื่อให้เห็นถึงรูปแบบของผลงานหัตถกรรมจักสานได้มีคุณค่าทางจิตใจ และแสดงถึงคุณค่าทางความรู้ด้านภูมิปัญญาการจักสาน ผสมกับรูปแบบเพื่อให้มีประโยชน์การใช้สอย การนำเสนอการออกแบบที่ต้องอาศัยองค์ความรู้และแนวคิดทางปราชญ์ด้านงานจักสาน ได้นำเสนอการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่โดยอิสระในเชิงของการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การสร้างสรรค์เพื่อสืบสานความเป็นภูมิปัญญาชั้นเลิศ การสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม การแสดงแนวคิดอุดมคติความเชื่อ ตัวตนแห่งปราชญ์ และการสร้างสรรค์ที่สามารถสื่อสารวิถีแบบเก่าร่วมกับและวิถีแบบใหม่ได้ โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ยังสอดคล้องกับ Kawkamsue (2019) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดในการพัฒนางานหัตถกรรมประเภทจักสาน ต้องเป็นการผสมผสานกันระหว่างคุณค่าที่เป็นที่ต้องการในงานหัตถกรรม กับสิ่งที่สามารถเป็นไปใน การออกแบบ จึงต้องเริ่มจากความเข้าใจในคุณค่าของงานหัตถกรรมนั้น ๆ ต้องมีความรู้ในเรื่องวัสดุ กระบวนการผลิต ทักษะที่ต้องใช้ ร่วมกับความเข้าใจในเรื่องราวทัศนคติ ความเชื่อและบริบทของกลุ่มช่างที่ทำงานหัตถกรรม โดยแนวคิดในการออกแบบหัตถกรรมจักสานนั้น ต้องคำนึงถึงความเป็นผลิตภัณฑ์ยุคใหม่ในสังคมปัจจุบัน และ

สอดคล้องกับ Withatanang (2015) การออกแบบเครื่องจักสานในปัจจุบันนั้น ประเด็นในการออกแบบจะเป็นรูปแบบที่ผสมผสานกันหลากหลาย ทั้งการนำแนวคิดมาจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสัตว์ สิ่งของ การเรียนแบบรูปทรงธรรมชาติกับสิ่งที่ตามองเห็น บางสิ่งรูปทรงก็เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ทักษะในการผลิตและสร้างงานเฉพาะตัวของปราชญ์ท้องถิ่น รูปทรงที่ออกแบบมานั้นก็มาจากความเชื่อในเรื่องของสังคม วิถี ความเป็นอยู่ ในอีกด้านผู้ผลิตและช่างก็ได้รับอิทธิพลจากสังคมปัจจุบันในเรื่องของการลอกเลียนแบบ การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในสังคมมาทำการออกแบบและประยุกต์ให้เข้ากับงานตัวเองหรือเพื่อออกแบบตามผู้บริโภคที่มีความต้องการในงานนั้น ๆ โดยต้องสอดคล้องกับหลักการ คือ 1) หน้าที่ใช้สอย (Function) มีประโยชน์และความสะดวกในการใช้งาน สามารถบ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ 2) ความสะดวกสบายในการใช้ (Ergonomics) 3) ความแข็งแรง (Construction) ทนทาน แข็งแรง ต่อการใช้งาน 4) ความปลอดภัย (Safety) 5) ความสวยงามน่าใช้ (Aesthetics or sales appeal) บ่งบอกถึงเรื่องราวสื่อถึงความเป็นอัตลักษณ์และภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานในชุมชนแหล่งผลิต 6) วัสดุ (Materials) มีความเหมาะสมในการผลิต เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหาได้ง่ายภายในท้องถิ่น ผลที่ได้จากการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่นั้น ได้ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการออกแบบ ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีลักษณะรูปแบบที่แสดงความเป็นผลงานด้านศิลปหัตถกรรมประยุกต์ร่วมกับแนวคิดสมัยใหม่ รูปแบบมีคุณประโยชน์ควบคู่กับคุณค่าทางความงาม โดยมียองค์ประกอบ ได้แก่ มีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม แสดงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น วัสดุธรรมชาติและมีคุณภาพ ลวดลายสวยงามเป็นอัตลักษณ์ มีความประณีต กลมกลืนและเรียบร้อย มีความสวยงาม ด้านสีและการตกแต่ง แสดงความมีคุณค่าทางศิลปหัตถกรรม โครงสร้างมีความสมบูรณ์และความแข็งแรง รูปแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผลงานวิจัยยังได้สอดคล้องกับ Laoakka (2018) ในการออกแบบและสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นที่ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ การออกแบบเป็นการทำให้เกิดรูปทรงใหม่ขึ้นที่มีความสัมพันธ์กับความงามทางด้านศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ต้องคำนึงถึงหน้าที่ใช้สอย ความปลอดภัย ความแข็งแรง ความสะดวกสบายในการใช้ และความสวยงามน่าใช้ นอกจากนี้ยังพบว่า ผลงานการออกแบบยังเป็นการสะท้อนถึงความเป็นศิลปะพื้นถิ่น สอดคล้องกับ Cherdchoo, Umasin, Tanaspansarrat, Chotimukta, and Yoosuk (2020) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนให้กับชุมชนส่งผลต่อ

ทัศนคติ ความเชื่อความภาคภูมิใจให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงควมมีคุณค่าที่เหล่าบรรพชนได้สร้างสมหลอมรวมกันโดยถ่ายทอดผ่านภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชน และจากอัตลักษณ์ที่ชัดเจนนี้ เมื่อนำมาสร้างสรรค์งานออกแบบที่สะท้อนความเป็นไป ภายใต้ความเป็นอัตลักษณ์ที่ทรงคุณค่าทางจิตใจ คุณค่าทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางประวัติศาสตร์หลักของชุมชน สู่การสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ความต้องการของคนในชุมชนที่มีความรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมและความรู้สึกไทยหาอดีตได้ อันเป็นการส่งเสริมให้สังคมเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนอย่างชัดเจน

จากการเผยแพร่ผลงานการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะโดยในภาพรวม จากการเผยแพร่ผลงาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ผลงานเพื่อสร้างความตระหนักและการรับรู้ในงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน สร้างการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการต่อยอดทางความรู้ สร้างความนิยมและมีทัศนคติที่ดีต่องานหัตถกรรมจักสาน เรื่องราวที่เผยแพร่สร้างความเข้าใจ การได้รับความรู้ที่ดีและมีความประทับใจเล็งเห็นคุณค่าของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน เรื่องราวของงานที่เผยแพร่ ถูกต้องในเรื่องราวและมีความชัดเจนตรงประเด็น โดยการเผยแพร่ผลงานยังมุ่งเน้นสู่ผู้ที่สนใจได้เล็งเห็นคุณค่าของผลงาน เข้าใจถึงภูมิปัญญาและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่เรียกว่างาน “หัตถกรรมจักสาน” โดยผสมผสานและเชื่อมโยงองค์ความรู้ ความงามของงานฝีมือศิลปหัตถกรรมแบบไทยให้ยั่งยืน สอดคล้องกับผลงานวิจัยการสร้างสรรค์ Monphrom and Tong-on (2017) ผลของการเผยแพร่การสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมด้วยการจัดนิทรรศการแสดงผลงานสู่สาธารณชน เพียงเพื่อการสืบสานและส่งต่อภูมิปัญญาหัตถกรรม นั้นเป็นหน้าที่อันพึงกระทำของคนไทยทุกคน หากแต่จะด้วยวิธีการใด อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่สร้างสรรค์ผลงาน เป็นคนกลางในการถ่ายทอดและส่งต่อภูมิปัญญาเป็นผู้สนับสนุน โดยการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ทั้งที่ใช้ด้วยตนเองหรือเป็นของฝาก เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานและส่งต่อภูมิปัญญาให้คงอยู่ การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานที่ตีนั้น จึงไม่ใช่เพียงแค่ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณประโยชน์ในด้านการใช้งาน แต่ผลงานยังให้ความรู้สึกทางคุณค่าจิตใจ เพราะงานจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ต้องใช้มือในการทำ ใช้ทักษะฝีมือในการสร้างสรรค์ เปรียบได้กับผลงานศิลปะอีกแขนง เพื่อแสดงออกให้เห็นแบบรูปธรรมในรูปแบบของลวดลายจักสาน วัสดุในการสร้าง

รูปทรง สี สัน เป็นต้น ในการทำงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้านจักสานจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ต้องใช้การค้นหาคำหมายของภูมิปัญญา ร่วมกับการผสมผสานวิธีดั้งเดิมกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองการใช้งานในชีวิตประจำวันของคนสังคมปัจจุบัน ด้วยวัฒนธรรมสมัยใหม่และวิถีของชุมชนที่เปลี่ยนไป จึงทำให้กระแสของการสร้างงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานในชุมชนเริ่มมีจำนวนลดน้อยลง ขาดประชากรรุ่นใหม่ในการสืบสานผลงานการสร้าง เพราะมีอาชีพสมัยใหม่ที่สามารถสร้างรายได้ดีกว่าการทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน จึงทำให้งานจักสานมีคนทำน้อยลง ในชุมชน ถึงแม้จะมีหน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ผลงานการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถเป็นแนวทางการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านหัตถกรรมจักสานของชาวไทย ให้สามารถพัฒนาด้วยการรื้อฟื้นของดั้งเดิม นำมาถ่ายทอดองค์ความรู้ ต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนที่ส่งผลต่อความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าทางอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ไทยและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรส่งเสริมกระบวนการต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานในเชิงพาณิชย์ให้มากยิ่งขึ้น ด้วยแนวคิดของอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์จักสานของบางเจ้าฉ่าสามารถต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ อีกมากมาย และควรมีการเผยแพร่ผลงานและองค์ความรู้ในรูปแบบอื่น เช่น สื่อออนไลน์ ต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงผู้ที่สนใจได้โดยง่าย

เอกสารอ้างอิง

- Cherdchoo, W., Umasin, N., Tanaspansarrat, P., Chotimukta, Q., & Yoosuk, S. (2020). Tai-Yuan Ethnic Group: Conceptual Framework for Creation and Product Development. *Mekong-Salween Civilization Studies Journal*, 11(2), 200-222.
- Kawkamsue, p. (2019). Conservation and Development of Traditional Wicker Handicrafts by Product Design Concept. *Walailak Abode of Culture Journal*, 19(2), 69-96.

- Laoakka, S. (2018). Education knowledge and further wisdom in product development rattan woven machine with natural materials and renewable materials commercial to promote the creative economy in Isan. *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University*, 10(1), 171-192.
- Leesuwan, V. (2010). Folk Handicrafts : Local Identity. *Silpakorn University Journal*, 30(1), 163-182.
- Monphrom, R. & Tong-on, Y. (2017). Creating the Lacquerware from Thai – Vietnam. *Journal of cultural approach*, 18(34), 27-39.
- Saribut, A. (2006). *Designing Technology of Industrial Products*. (pp. 10-12), Bangkok : Odeon Store.
- Wanichakorn, A., Laedpriwan, S., Hongthong, I., & Chanvithee, K. (2019). The Project Development of New Furniture Design for Urban Lifestyle from The Wisdom of Basketry. Case Study of Bang Chao Cha, Pho Thong District, Ang Thong Province. *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University*, 11(1), 116-142.
- Withatanang, W. (2015). Development On Standards Of Basketry Product For Export. *VRU Research and Development Journal Science and Technology*, 10(2), 67-83.
- Withatanang, W. (2016). The study and development of Wicker handicraft products as souvenirs, decorations, household furnishings in PhraNakhon Si Ayutthaya. *VRU Research and Development Journal Science and Technology*, 11(3), 107-119.